

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

IHMISOIKEUSKESKUS

Toimintasuunnitelma 2024

IHMISOIKEUSKESKUS
TOIMINTASUUNNITELMA VUODELLE 2024

Ihmisoikeusvaltuuskunta hyväksynyt 11.12.2023

Johdanto	4
1. Perus- ja ihmisoikeuksien sekä oikeusvaltioperiaatteen toteutumisen seuranta ja edistäminen	6
Perus- ja ihmisoikeuksien tila Suomessa	6
Ihmisoikeussopimusten ja oikeusvaltioperiaatteen täytäntöönpanon seuranta ja edistäminen	6
Ihmisoikeuskoulutus sekä koulutuksen ja tutkimuksen edistäminen	7
2. Ikääntyneiden, vammaisten ja muiden haavoittuvuuden riskissä olevien ryhmien oikeudet	8
Oikeudellisen näkökulman ja osallisuuden vahvistaminen	8
Vammaisten ja ikääntyneiden oikeuksiin liittyvä tutkimustieto	8
YK:n vammaisyleissopimuksen velvoitteiden toteutumisen ja ikääntyneitä koskevan kansainvälisen sääntelyn kehittymisen seuranta ja edistäminen	9
3. Viestintä ja vaikuttamistyö ihmisoikeuksien edistämisen keinona	10
Perus- ja ihmisoikeusnäkökulman vahvistaminen	10
Viestinnän ja vaikuttamisen kohdentaminen ja systematisointi	10
Oman viestinnän kehittäminen	10
Tulevia tilaisuuksia ja julkaisuja	11
4. Ihmisoikeusennakointi ja resilienssi	12
5. Nuorten asiantuntijoiden ohjelma	13
6. Ihmisoikeusvaltuuskunnan toiminta	14
7. Osallistuminen kansainväliseen ja eurooppalaiseen yhteistyöhön	15
Kansainvälinen ja eurooppalainen yhteistyö	15
Akkreditaatio	16

Johdanto

Toimintaympäristö

Ihmisoikeuskeskuksen toiminta- ja taloussuunnitelmassa vuosille 2024–2027 kuvataan kattavasti toimintaympäristön muutosta ja keskuksen toiminnan kehittämistä ja painopisteitä.

Suomi liittyi huhtikuussa 2023 Naton jäseneksi huolestuttavassa turvallisuustilanteessa. Venäjän laiton hyökkäyssota Ukrainaan on pitkittänyt, ja se lisää tulevaisuuden epävarmuuksia. Sotarikosten dokumentointi, pakolaisten vastaanotto, tuki ihmisoikeustoimijoille, oikeusvaltion ja demokratian vahvistaminen osana jälleenrakentamista ja EU:n liittymisprosessi ovat seuraavien vuosien avainkysymyksiä Ukrainan tukemisessa. Israelin ja sen lähialueiden sotilaallisen konfliktin laajemmat vaikutukset lisäävät Euroopan turvallisuusuhkia. Myös Suomeen kohdistuu hybridiuhkia.

Ihmisoikeuksia, oikeusvaltioperiaatetta ja demokratiaa kyseenalaistetaan monin tavoin. Useissa Euroopan maissa on tehty heikennyksiä oikeusvaltion keskeisiin rakenteisiin. Tuomioistuinten riippumattomuutta on heikennetty ja kansalaisyhteiskunnan ja ihmisoikeustoimijoiden toimintaedellytyksiä on kavennettu. Toisaalta esimerkiksi uusia keskustelemaan demokratian toimintatapoja on kehitetty ja otettu käyttöön.

Suomen oikeusvaltiotilanne on kansainvälisessä ja eurooppalaisessa vertailussa edelleen hyvä, mutta myös meillä on syytä jatkaa keskustelua oikeusvaltion tilasta ja sen ylläpitämisen tärkeydestä yhteiskunnan turvallisuudelle ja toimivuudelle sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Yhteiskunnan resilienssiä on tarve vahvistaa kaikin tavoin. Suomessa valmiuslain kokonaisuusdistus kulkee eteenpäin ja eri toimijoiden kriisivalmiuksia vahvistetaan koronapandemian kokemuksista oppien. Viranomaisvarautumisen ohella ihmisoikeustoimijoilla ja kansalaisyhteiskunnalla on merkittävä rooli kriisitilanteissa. Ihmisoikeu-

det, oikeusvaltio ja demokratia ovat yhteiskunnan arvoperusta, jolle turvallisuutta, kriisinkestävyyttä ja luottamusta rakennetaan.

Taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien toteutuminen uhkaa Suomessa heikentyä entisestään. Ukrainan sodasta johtuva maailmanlaajuinen taloudellinen kriisi on johtanut voimakkaaseen elinkustannusten nousuun. Useat hallituksen suunnittelemista ja osin jo toteutetuistakin leikkauksista kohdistuvat jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin. Niin YK kuin Euroopan neuvosto ovat jo aiemmin huomauttaneet Suomelle muun muassa sosiaaliturvan riittämättömästä tasosta. Rasismi, vihapuhe ja syrjintä vaikeuttavat muun muassa etnisten vähemmistöjen, saamelaiden, romani- ja vammaisten henkilöiden ihmisoikeuksien toteutumista ja osallistumista yhteiskunnalliseen toimintaan ja päätöksentekoon.

Kansainvälisessä ja eurooppalaisessa ihmisoikeuksien sääntelyjärjestelmässä on tapahtumassa merkittäviä muutoksia. Vuonna 2022 YK:n yleiskokous julisti oikeuden puhtaaseen, terveelliseen ja kestävään ympäristöön ihmisoikeudeksi. Tekoälyä ja sen käyttöä koskevien ihmisoikeusnormien valmistelu Euroopan neuvostossa ja Euroopan unionissa on nopeutunut ja tuloksia odotetaan vuoden 2024 aikana. Ihmisoikeusperiaatteiden laaja soveltaminen ja tekoälyjärjestelmien vaikutusten arviointi ihmisoikeuksille, oikeusvaltiolle, demokratialle ja ympäristölle ovat eurooppalaisten sääntelyehdotusten keskipisteessä. Tekoäly tarjoaa myös mahdollisuuksia ihmisoikeustyön kehittämiseen.

Toimintaympäristön muutokset edellyttävät ihmisoikeuskeskukselta toiminnan ja osaamistarpeiden jatkuvaa arviointia ja kehittämistä. Yhteistyötä ja asiantuntemusta kehitetään yhdessä uusien sidosryhmien kanssa. Ihmisoikeustoimijoiden osallistumista kokonaisturvallisuuden ja

inhimillisen turvallisuuden rakentamiseen edistetään. Monitahoiset perus- ja ihmisoikeuksien vaikutusarvioinnit edellyttävät uusia valmiuksia. Ihmisoikeustoimijoiden resilienssiä on vahvistettava laajalla yhteistyöllä niin kansallisella kuin eurooppalaisella tasolla.

Osana tätä valmiuksien vahvistamista, Ihmisoikeuskeskus julkaisi vuonna 2022 selvityksen suomalaisista perus- ja ihmisoikeustoimijoista¹. Selvityksessä tarkasteltiin toimijoita koskevaa lainsäädäntöä, itsenäisyyttä ja riippumattomuutta toimeenpanovallasta, toimivaltuuksia ja tehtäviä. Tärkeänä näkökulmana oli selkeys ja tehokkuus etenkin yksittäisen ihmisen oikeusturvan kannalta sekä toimijoiden toimintakyky kriisien kohdalla.

Päällekkäisten kriisien tuomien epävarmuuksien keskellä valtionhallinnossa on viime vuosina otettu käyttöön yhä enemmän ennakoivia toimintatapoja. Ihmisoikeuskeskus julkaisi marraskuussa 2023 laajan selvityksen ennakoinnista ja etenkin ihmisoikeusennakoinnista. Keskus pyrkii strategiseen ennakointiin toimintaympäristön muutoksia seuraamalla, suunnittelemalla toimintaa pitkäjänteisesti ja määrittelemällä prioriteetteja ja osaamisen kehitystarpeita. Ennakoinnin avulla voi hahmottaa ihmisoikeuksien asemaa ja tilannetta pitkällä aikavälillä sekä arvioida kehittämistarpeita ja uudistuksia.

Ihmisoikeuskeskuksen talous ja henkilöstö

Ihmisoikeuskeskuksen vuoden 2024 talousarvio on 1 171 000 euroa, josta palkkamenot ovat 950 000 euroa ja toimintamenot 221 000 euroa. Vuoden 2024 talousarvioon sisältyy määräraha nuoremman asiantuntijan palkkamenoihin. Toimintamenojen osalta asiantuntija- ja tutkimuspalvelut, ulkopuolisten palkkiot sekä matka-, käännös- ja tulkkaukspalvelut ovat suurimmat kuluerät.

Vuonna 2024 Ihmisoikeuskeskuksessa on virassa tai virkasuhteessa 11 henkilöä. Lisäksi hankkeisiin voidaan tarvittaessa palkata asiantuntijoita määräaikaisiin virkasuhteisiin tai toimeksiantoina.

Ihmisoikeuskeskus on hallinnollisesti eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian yhteydessä mutta toiminnallisesti itsenäinen ja riippumaton. Sen toimitilat sijaitsevat eduskunnan C- ja D-talossa. Ihmisoikeuskeskus saa toimitilat, laitteet sekä osan palveluista eduskunnan kanslialta ja eduskunnan oikeusasiamiehen kanslialta.

1 Selvitys kansallisista perus- ja ihmisoikeustoimijoista (2022): <https://bin.yhdistysavain.fi/1586428/ZmHhTqfJ5NNqXD4SoWlz0Xc87k/IOK%20SELVITYS%20KANSALLISISTA%20PIO-TOIMIJOISTA%202022%20FI.pdf>

1. Perus- ja ihmisoikeuksien sekä oikeusvaltioperiaatteen toteutumisen seuranta ja edistäminen

Perus- ja ihmisoikeuksien tila Suomessa

Ihmisoikeuskeskus ylläpitää ajantasaista seurantatietopohjaa perus- ja ihmisoikeuksien ja oikeusvaltion tilasta Suomessa yleisesti ja erityisesti vammaisten ja ikääntyneiden oikeuksien sekä painopisteeksi valittujen teemojen osalta. Työssä käytetään apuna seurantatyökalua (Lempi). Seuranta tekevät kaikki keskuksen ihmisoikeusasiantuntijat sovitun työnjaon mukaisesti.

- Seurantatiedon perusteella arvioidaan ja edistetään eri tavoin oikeuksien toteutumista Suomessa.
- Tietoa hyödynnetään lausunnoissa, kansainvälisille sopimusvalvontaelimille annettavissa raporteissa sekä tausta-aineistona muussa edistämistyössä, kuten koulutuksissa ja viestinnässä ja vaikuttamisessa.

Ajankohtaisia ihmisoikeusteemoja pyritään seuraamaan ja edistämään ja kansainväliset raportointiprosessit tarjoavat mahdollisuuden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa havaittujen puutteiden esille nostamiseen kattavasti. Monia teemoja, erityisesti uudempia, seurataan osana eurooppalaista yhteistyötä (ENNHRI:n, Euroopan neuvoston ja EU:n perusoikeusviraston kanssa), josta saadaan merkittävää synergiaetua keskuksen seuranta- ja edistämistyöhön.

Laajempina kokonaisuuksina keskuksen toiminnassa jatkuvat kansainvälisten ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanon edistäminen, oikeusvaltion vahvistaminen ja siinä erityisesti oikeuksiin pääsyyn liittyvät kysymykset sekä ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen vahvistaminen. Eri-

tyisenä painopisteenä työssä ovat lakisääteinen tehtävä vammaisten oikeuksien seuraamiseksi ja edistämiseksi sekä ikääntyneiden henkilöiden oikeuksien toteutumisen edistäminen.

Alkuperäiskansojen oikeudet, lähisuhdevä-kivallan vaikutukset eri henkilöiden ja ryhmien oikeuksien toteutumiseen, medianvapaus, ihmis-oikeuspuolustajien suojelun vahvistaminen sekä yritysten ihmisoikeusvastuu ovat myös keskuksen työssä jatkuvia teemoja, joiden osalta tehdään systemaattista seuranta- ja edistämistyötä tarpeen mukaisesti. Työn poikkileikkaavia teemoja ovat muun muassa haavoittuvuuden riskissä olevien oikeudet, esteettömyys ja saavutettavuus, tekoäly ja digitalisaatio, nuorten oikeuksien näkökulma, turvallisuusympäristön muutokset sekä ilmastokriisin ihmisoikeusvaikutukset.

Ihmisoikeussopimusten ja oikeusvaltioperiaatteen täytäntöönpanon seuranta ja edistäminen

Ihmisoikeuskeskus jakaa tietoa kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista ja oikeusvaltiota koskevista sopimuksista ja mekanismeista, sopimusvalvontaelinten yleiskommenteista, Suomea koskevista suosituksista sekä kantelu- ja valitusratkaisuksista. Ihmisoikeuskeskus ylläpitää temaattisia koosteita kansainvälisten sopimusvalvontaelinten Suomelle antamista suosituksista ja niiden vaikutusten analysointia kehitetään. Niiden hyödyntämistä edistetään lainvalmistelussa ja poliittisessa päätöksenteossa.

Hallitus antoi elokuussa 2023 yhdenvertaisuustiedonannon täytäntöönpanoa koskevan kirjauksen, jonka mukaan hallitus käsittelee vuosittain kansainvälisten ihmisoikeusvalvontaelinten Suomelle antamat ratkaisut, päätelmät ja

suositukset ja päättää tarvittavista toimenpiteistä. Tätä valtioneuvoston vuosittaisen tarkastelun toteutumista edistetään ja hyödynnetään jatkossa ihmisoikeusvaltuuskunnan ja ihmisoikeusjärjestöjen kanssa tehtävässä yhteistyössä.

- Ihmisoikeuskeskus osallistuu YK:n ja Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimusten määräaikaisraportointiprosesseihin aktiivisesti sekä tiedottaa Suomen saamista suosituksista ja hyödyntää niitä seurantatyössään.
- Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitean ratkaisujen kansallinen täytäntöönpano on jatkuvasti viivästynyt. Ihmisoikeuskeskus edistää ratkaisujen täytäntöönpanoa ja vaikuttavuutta muun muassa kiinnittämällä kansallisten täytäntöönpanoviranomaisten ja kansainvälisten valvontaelinten huomiota ongelmakohtiin ja herättämällä niistä keskustelua.
- Vuoden 2024 aikana Ihmisoikeuskeskus osallistuu aktiivisesti eri tavoin määräaikaisraportointiin. Käynnissä olevia raportointikierroksia on muun muassa YK:n vammaisyleissopimuksen (CRPD), YK:n kidutuksen vastaisen sopimuksen (CAT) ja naisiin kohdistuvan syrjinnän vastaisen sopimuksen (CEDAW) osalta. Euroopan neuvoston vähemmistöpuiteyleissopimus (FCNM), kieliperuskirja (ECRML) sekä naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen Istanbulin sopimus samoin kuin Euroopan sosiaalisten oikeuksien peruskirja ovat käsittelyssä asianomaisissa komiteoissa. Euroopan rasismien ja syrjinnän vastainen komissio (ECRI) tekee maavierailun Suomeen vuoden 2024 kuluessa.
- Ihmisoikeuskeskus tukee eri toimijoiden osallistumista kansainväliseen määräaikaisraportointiin. Tavoitteena on kattavampi tietopohja hallituksen raporttien

käsittelyssä ja paremmin kohdennetut suositukset Suomelle. Keskus jakaa tietoa raportointien aikatauluista ja menettelytavoista, laatii raportoinneista koulutusmateriaalia ja tarjoaa tarvittaessa kohdennettua koulutusta.

- Ihmisoikeuskeskus seuraa ihmisoikeustoimijoiden toimintaedellytyksiä Suomessa ja kerää tietoa ihmisoikeuspuolustajien tilanteesta muun muassa Euroopan komissiolle laadittavaan vuosittaiseen oikeusvaltioreporttiin.

Ihmisoikeuskoulutus sekä koulutuksen ja tutkimuksen edistäminen

Ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen edistämistä jatketaan eri tavoin vuonna 2024.

- Vuoden aikana päivitetään Ihmisoikeuskeskuksen luentosarjaa erityisesti YK:n osalta ja julkaistaan koulutuskokonaisuus seurannasta itsenäisten ja riippumattomien viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen seurantatyön tukemiseksi ja raportoinnin edistämiseksi Euroopan neuvoston ja YK:n ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanosta.
- Keskus jatkaa myös jo vakiintunutta hyvä yhteistyötä perus- ja ihmisoikeustutkimusta ja oikeusvaltiotutkimusta tekevien tutkimuslaitosten ja tutkijoiden kanssa. Keskus osallistuu muun muassa tutkimushankkeiden ohjaus- ja sidosryhmiin, seminaareihin ja kuulemisiin ja hyödyntää tutkimustuloksia omassa toiminnassa sekä välittää niitä eteenpäin muille tietoa tarvitseville.
- Arvioidaan ja suunnitellaan jatkotoimia maaliskuussa julkaistavan antisemitismitutkimuksen (ks. julkaisut ja tilaisuudet luku 3) tulosten pohjalta muun muassa antisemitismin ja holokaustin opetuksen osalta.

2. Ikääntyneiden, vammaisten ja muiden haavoittuvuuden riskissä olevien ryhmien oikeudet

Oikeudellisen näkökulman ja osallisuuden vahvistaminen

Oikeudellisen näkökulman ja osallisuuden vahvistaminen on keskeistä oikeuksien toteutumisessa. Erityistä huomiota kiinnitetään poikkileikkaavasti eri ikäisten vammaisten henkilöiden, ikääntyneiden henkilöiden sekä muiden haavoittuvuuden riskissä olevien ryhmien ja ihmisten oikeuksien toteutumisen ongelmakohtiin.

- Lisätään tietoisuutta vammaisten sekä ikääntyneiden henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksista ja erityisesti itsemääräämisoikeudesta ja sen tukemisen tavoista.
- Vahvistetaan yleisesti lainsäädännön ja muun sääntelyn perus- ja ihmisoikeuksien mukaisuutta ja tehdään aloitteita ja lausuntoja niiden kehittämiseksi.
- Selvitetään hyvinvointialueiden ja kuntakentän yhteistyötä ja koordinaatorakenteita vammaisten henkilöiden ja ikääntyneiden oikeuksien osalta.
- Seurataan ja edistetään vammaisten ja ikääntyneiden henkilöiden täysimääräistä osallistamista heitä koskevassa päätöksenteossa.
- Kehitetään yhteistyössä vammaisten ihmisoikeuskomitean (VIOK) ja ikääntyneiden oikeuksien jaoston (IJA) kanssa uusia toimintatapoja ja -muotoja osallisuuden lisäämiseksi yleisesti sekä Ihmisoikeuskeskuksen, oikeusasiamiehen ja ihmisoikeusvaltuuskunnan toiminnassa.

Vammaisten ja ikääntyneiden oikeuksiin liittyvä tutkimustieto

Seurantatiedon ja tietopohjan vahvistaminen edellyttää tutkimusta ja olemassa olevien tietoaуккоjen identifioimista. Ihmisoikeuskeskus tekee kiinteää yhteistyötä tutkijoiden ja tutkimuslaitosten kanssa.

- Selvitetään mitä YK:n vammaisyleissopimuksen täytäntöönpanon tarpeisiin vastaavaa vammaistutkimusta ja tiedonkeruuta on tekeillä, yhteistyössä tutkimuslaitosten ja järjestöjen kanssa.
- Edistetään ikääntyneiden oikeuksiin liittyvää oikeusperustaista keskustelua, tutkimusta ja tutkimustiedon hyödyntämistä tekemällä yhteistyötä eri tutkimuslaitosten ja tutkijoiden kanssa.
- Systematisoidaan omaa vammaisten, ikääntyneiden ja muiden haavoittuvuuden riskissä olevien henkilöiden oikeuksien seurantatyötä ja analysoidaan seurannassa kerättyä tietoa. Identifioidaan seurannassa tietoaуккоja ja suunnitellaan vaikuttamistoimia ja selvityksiä niiden kattamiseksi.

YK:n vammaisyleissopimuksen velvoitteiden toteutumisen ja ikääntyneitä koskevan kansainvälisen sääntelyn kehittymisen seuranta ja edistäminen

- Kansallisen seurannan ohella seurataan kansainvälisellä kentällä ja EU:ssa tapahtuvaa työtä vammaisyleissopimuksen sekä ikääntyneiden oikeuksien osalta.
- Osallistutaan YK:n vammaisyleissopimuksen määräaikaisraportoinnin eri vaiheisiin. Valmisteluun osallistetaan vammaisten ihmisoikeuskomitea (VIOK) ja muita sidosryhmiä. Suomen maaraportti on käsittelyssä YK:n vammaiskomiteassa vuonna 2025.
- Jatketaan YK:n vammaiskomitean yleiskommenttien kääntämistä ja niistä viestimistä.
- Osallistutaan ikääntyneiden oikeuksia käsittelevän YK:n Open-ended Working Group on Ageing (OEWGA) -työryhmän työhön ja jatketaan yhteistyötä YK:n ikääntyvien oikeuksien asiantuntijan Claudia Mahlerin kanssa.

3. Viestintä ja vaikuttamistyö ihmisoikeuksien edistämisen keinona

Perus- ja ihmisoikeusnäkökulman vahvistaminen

Vuoden 2024 keskeisimpiä vaikuttamistyön painopisteitä ovat perus- ja ihmisoikeusnäkökulman vahvistaminen hallitusohjelman ja lainsäädäntöhankkeiden toimeenpanossa, valtioneuvoston yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä koskevan tiedonannon toimenpideohjelman toteutukseen vaikuttaminen, tulevan perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman sisältöön vaikuttaminen sekä Suomen kansainvälisiltä sopimusvalvontaelimiltä saamien suositusten toimeenpanon edistäminen.

Viestinnän ja vaikuttamisen kohdentaminen ja systematisointi

- Systematisoidaan sidosryhmätyötä etenkin oikeusvaltio-, kehitysyhteistyö- ja turvallisuustoimijoiden suuntaan. Suunnataan viestintää ja vaikuttamistyötä muun muassa turvallisuudesta vastaaville toimijoille, alue- ja paikallistason toimijoille sekä valtioneuvostotasolle.
- Kehitetään viestinnän ja vaikuttamistyön prosesseja sekä viestinnän strategista suunnittelua. Jatketaan viestinnän ja vaikuttamistyön seurannan kehittämistä Ihmisoikeuskeskuksen työn vaikuttavuuden arvioimiseksi ja edistämiseksi.

- Kiinnitetään edelleen huomiota viestinnän lähestyttävyyteen, saavutettavuuteen ja esteettömyyteen. Sisällöt ja esitykset suunnitellaan kohderyhmät ja kanavat tunnistuen.
- Kehitetään EU-vaikuttamista kansallisella tasolla.
- Hyödynnetään keskuksen sijaintia tarjoamalla tietoa eri tavoin eduskunnalle ajankohtaisista perus- ja ihmisoikeuskysymyksistä sekä lisätään eduskunnan tietoisuutta ihmisoikeuskeskuksen työstä ja ihmisoikeuksista. Hyödynnetään eduskunnan tarjoamaa tietoa keskuksen toiminnassa.
- Kehitetään nuorille kohdennettua viestintää Nuorten asiantuntijoiden ohjelmassa ensimmäisellä kaudella jo aloitetun työn ja kertyneen kokemuksen pohjalta.

Oman viestinnän kehittäminen

- Kehitetään henkilöstön viestinnän ja vaikuttamistyön taitoja ja varmistetaan osaamisen ajantasaisuus muun muassa erilaisten koulutusten avulla.
- Käynnistetään verkkosivu-uudistus ja viestinnän kanavien kokonaistarkastelu osana viestinnän ja vaikuttamistyön kehittämistä.

Tulevia tilaisuuksia ja julkaisuja

- Keväällä julkaistaan selvitys ilmastonmuutoksesta ihmisoikeuskysymyksenä kansainvälisessä ja arktisessa toimintaympäristössä. Selvityksessä tarkastellaan ilmastonmuutoksen ihmisoikeusvaikutuksia alkuperäiskansojen ja muiden haavoittuvien ryhmien oikeuksien kautta sekä ilmasto-oikeudenmukaisuuden toteutumista.
- Keväällä julkaistaan antisemitismiä Suomessa tarkastelevan kyselytutkimuksen tulokset ja järjestetään julkaisutilaisuus. Tutkimus tehdään yhteistyössä oikeusministeriön kanssa.
- Helmikuun lopussa järjestetään oikeusvaltiota Euroopassa käsittelevä seminaari yhteistyössä Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan kanssa. Seminaari on myös Ihmisoikeuskeskuksen johtajan Sirpa Raution jäähyväisseminaari hänen siirtyessä maaliskuun alusta EU:n perusoikeusviraston johtajaksi Wieniin.
- Toukokuussa järjestetään Helsingissä Euroopan neuvoston työtä esille nostava Euroopan neuvoston ihmisoikeuspäivä yhdessä Suomen EN-edustuston, Kuntaliiton ja ja muiden mahdollisten yhteistyökumppaneiden kanssa.
- Kesäkuussa järjestetään Suomi Arenassa Porissa paneelikeskustelu taiteesta ihmisoikeuksien puolustajana yhdessä Taiteen edistämiskeskuksen kanssa.
- Syksyllä järjestetään kolmas vammaisten henkilöiden oikeuksia käsittelevä Kalle Könkkölä -symposium.

4. Ihmisoikeusennakointi ja resilienssi

Ihmisoikeuskeskus julkaisi syksyllä 2023 selvityksen ennakoinnista ja ihmisoikeuksista.² Selvityksen pohjalta jatketaan ennakoinnin kehittämistä ihmisoikeusnäkökulmasta ja ennakoinnin hyödyntämistä keskuksen omassa toiminnassa erityisenä hankkeena vuoden 2024 aikana. Ihmisoikeuskeskus pyrkii strategiseen ennakointiin toimintaympäristön muutoksia seuraamalla, suunnittelemalla toimintaa pitkäjänteisesti ja määrittelemällä prioriteetteja ja osaamisen kehitystarpeita.

- Ihmisoikeuskeskus tukee ja edistää ennakointia ja sen osallisuutta ihmisoikeustyössä sekä rakentaa yhteyksiä kansallisiin ennakointiverkostoihin.
- Ihmisoikeuskeskus osallistuu ihmisoikeusennakoinnin kehittämiseen myös eurooppalaisella tasolla.

Ihmisoikeuskeskus jatkaa resilienssin rakentamista ja varautumista. Tässä työssä hyödynnetään perus- ja ihmisoikeustoimijat -selvitystä, ennakointiselvitystä sekä ODIHR:n työkaluja kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden organisaatioresilienssin vahvistamiseksi ja uhkien arvioimiseksi.

- Henkilöstön ennakointikyvykkyyttä vahvistetaan sisäisellä koulutuksella.
- Ihmisoikeuskeskus jakaa tietoa ja työkaluja resilienssin kehittämiseksi myös muille perus- ja ihmisoikeustoimijoille.

2 Selvitys ihmisoikeusennakoinnista, resilienssistä ja varautumisesta yhteiskunnan murrosaikana (2023): https://bin.yhdistysavain.fi/1586428/DDerlDqf4q2ibosFmPVY0_Miln/Ihmisoikeusennakointi%20selvitys%202023.pdf

5. Nuorten asiantuntijoiden ohjelma

Vuonna 2022 Ihmisoikeuskeskus käynnisti Nuorten asiantuntijoiden ohjelman, johon rekrytoitiin kaksi nuorta asiantuntijaa 18 kuukautta kestävään virkasuhteeseen kehittämään omaa perus- ja ihmisoikeusosaamistaan. Ohjelmalla on lisätty merkittävästi nuorten näkökulmaa keskuksen toiminnassa. Ohjelman toinen kausi käynnistyy joulukuussa 2023. Uudella ohjelmakaudella on tarkoitus Nuorten asiantuntijoiden ohjelman oman toiminnan lisäksi nivoa nuorten oikeuksien näkökulma entistä enemmän läpileikkaavasti Ihmisoikeuskeskuksen muuhun toimintaan.

- Jatketaan nuorten oikeuksien ja äänen vahvistamista Nuorten ohjelman ensimmäisen kauden työn perusteella. Pohjana toimii ensimmäisen kauden katsaus³, johon on koottu tietoa nuorten ihmisoikeustilanteesta ja nuorten näkemyksistä ihmisoikeuksista sekä tarkastellaan lähemmin nuorten osallisuutta ihmisoikeuskeskustelussa sekä sitä, miten näitä teemoja voisi jatkossa vahvistaa Ihmisoikeuskeskuksen toiminnassa ja yleisesti.
- Vahvistetaan Nuorten asiantuntijoiden ohjelmaan valittujen nuorempien asiantuntijoiden osaamista perus- ja ihmisoikeuksista, ihmisoikeuskentästä ja Ihmisoikeuskeskuksen toiminnasta.
- Vahvistetaan nuorten näkökulmia ihmisoikeuskysymyksiin erityisesti Instagramissa mutta myös muilla somealustoilla ja julkisessa keskustelussa. Tehdään pienimuotoisia nuorille suunnattuja viestintäkampanjoita ajankohtaisista ihmisoikeusteemoista.
- Järjestetään nuorten tapaamisia, joissa keskustellaan ihmisoikeuksista nuorten näkökulmasta ja kerätään tietoa nuorten ihmisoikeuksien edistämiseksi.

3 Nuorten oikeudet esille - nuorten äänelle lisää tilaa, Nuorten asiantuntijoiden ohjelman ensimmäisen kauden katsaus (2023): <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/uutiset/katsaus-nuorten-ohjelma/>

6. Ihmisoikeusvaltuuskunnan toiminta

Ihmisoikeusvaltuuskunta on Ihmisoikeuskeskuk-
sen kansallinen yhteistyöelin. Nykyisen valtuus-
kunnan toimikausi päättyy maaliskuun lopussa
2024, ja uuden valtuuskunnan hakumenettely
käynnistetään alkuvuodesta. Uusi, järjestyksessä
neljäs valtuuskunta asetetaan ja se aloittaa toi-
mintansa keväällä 2024.

- Arvioidaan ihmisoikeusvaltuuskunnan
päättävää kautta ja vaikuttavuutta sekä
alkavan kauden prioriteetteja muun mu-
assa kyselyn ja valtuuskunnassa käytävien
keskustelujen avulla.
- Valmistellaan toimintasuunnitelma uudel-
le Ihmisoikeusvaltuuskunnalle.
- Valmistellaan ja esitellään ihmisoikeus-
valtuuskunnan hyväksyttäväksi toimin-
tasuunnitelman ja toimintakertomuksen
lisäksi perusteltuja kannanottoja ajankoh-
tasiin perus- ja ihmisoikeuskysymyksiin
vaikuttamiseksi.

7. Osallistuminen kansainväliseen ja eurooppalaiseen yhteistyöhön

Kansainvälinen ja eurooppalainen yhteistyö

Ihmisoikeuskeskus edustaa pääsääntöisesti Suomen kansallista ihmisoikeusinstituutiota kansainvälisessä ja eurooppalaisessa yhteistyössä. Suomen kansallisella instituutiolla on GANHRI:n (kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden globaaliverkoston) myöntämä korkein A-status, joka antaa Suomen kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle osallistumis- ja puheoikeudet ENNHRI:ssä (kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden Euroopan verkosto), GANHRI:ssa sekä YK:n ihmisoikeusneuvostossa ja sen eri ihmisoikeustoimielimissä ja prosesseissa.

Ihmisoikeuskeskuksen johtaja on toiminut ENNHRI:n puheenjohtajana ja hallituksessa sekä GANHRI:n hallituksessa maaliskuusta 2022 alkaen. Toimikausi hallituksessa ja puheenjohtajana on kolmen vuoden pituinen. Se kuitenkin päättyi ENNHRI:n uusien sääntöjen mukaan instituution pääasiallisen edustajan - tässä tapauksessa Ihmisoikeuskeskuksen johtajan - toimikauden päättyessä. Keskuksen johtajan toimikausi sekä Ihmisoikeuskeskuksessa että ENNHRI:n puheenjohtajana päättyi helmikuun lopussa. Uusi ENNHRI:n puheenjohtaja ja hallituksen jäsen valitaan vaaleilla vuoden 2024 alkupuolella.

ENNHRI:n vuoden 2024 toiminnassa painotuvat oikeusvaltioteemojen lisäksi ihmisoikeudet turvallisuuskysymyksissä sekä tekoälyn vaikutukset ihmisoikeuksiin. GANHRI:n työssä tuetaan eri alueiden välistä tietojenvaihtoa sekä GANHRI:n ja alueellisten verkostojen roolien selkiyttämistä.

- Ihmisoikeuskeskuksen asiantuntija johtaa ENNHRI:n oikeudellista työryhmää, jossa jäseninstituutiot vaihtavat kokemuksia ja edistävät osaamistaan oikeudellisissa kysymyksissä. Työryhmä tekee muun muassa sivuväliintuloja eri teemoissa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelle.
- Ihmisoikeuskeskus on jäsenenä ikäänntyneitä ja vammaisia henkilöitä sekä yritysten ihmisoikeusvastuuta koskevissa ENNHRI:n työryhmissä sekä kansallisia ihmisoikeusinstituutioita koskevien standardien asiantuntijaryhmässä. Keskus myös seuraa ilmasto- ja ympäristökysymyksiin, tekoälyyn sekä perus- ja ihmisoikeusviestintään keskittyvien työryhmien työtä.

ENNHRI:n työryhmiin osallistumalla Ihmisoikeuskeskus saa tietoa perus- ja ihmisoikeushityksestä Euroopassa ja mahdollisuuksista vaikuttaa siihen.

- Ihmisoikeuskeskus jatkaa alueellista ja kahdenvälistä yhteistyötä erityisesti Pohjoismaiden ja Baltian maiden kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden kanssa. Vuonna 2024 järjestetään alueellinen tapaaminen Pohjoismaiden instituutioiden kesken.
- Yhteistyössä ENNHRI:n kanssa tuetaan myös vaikeassa tilanteessa olevia kansallisia ihmisoikeusinstituutioita, kuten Ukrainan oikeusasiamiestä.

Keskeisinä yhteistyötahoina pysyvät myös EU:n perusoikeusvirasto FRA sekä Euroopan neuvosto. Yhteistyö YK:n eri toimielinten kanssa tapahtuu etenkin määräaikaisen ihmisoikeusraportoinnin kautta. Ihmisoikeusneuvoston työtä seurataan edelleen huomioiden, että Suomen jäsenyys neuvostossa päättyy vuonna 2024. ETYJ/ODIHR yhteistyössä painottuvat ihmisoikeustoimijoiden resilienssi sekä ihmisoikeuspuolustajat, samoin kuin Suomen ETYJ-puheenjohtajuus vuonna 2025.

Tietojenvaihto Ihmisoikeuskeskukselle keskeisistä teemoista, kuten myös perus- ja ihmisoikeuksien, oikeusvaltioperiaatteen ja niitä edistävien ja suojelevien toimijoiden vahvistaminen ovat Ihmisoikeuskeskuksen eurooppalaisen ja kansainvälisen yhteistyön kulmakiviä.

- Ihmisoikeuskeskus jatkaa raportointia oikeusvaltion ja ihmisoikeuksien tilasta Suomessa sekä suoraan Euroopan komissiolle että ENNHRI:n kautta. Lisäksi keskus osallistuu haasteisiin ja muutoksiin varautumista tukevaan ihmisoikeustoimijoiden yhteistyöhön.

Akkreditaatio

Kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden akkreditaatiostatusta Pariisin periaatteiden pohjalta arvioidaan GANHRI:n SCA-komiteassa (Sub-Committee on Accreditation) viiden vuoden välein.

Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution seuraava arviointi tapahtuu mahdollisesti syksyllä 2024. Mikäli komitea käsittelee Suomen statusta tuolloin, Ihmisoikeuskeskus yhteistyössä oikeusasiamiehen kanssa valmistelee akkreditaatiohakemuksen kevään 2024 aikana.

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

00102 Eduskunta, Helsinki
www.ihmisoikeuskeskus.fi

00102 Riksdagen, Helsingfors
www.manniskorattscentret.fi